

HET KEUKENTAFELGESPREK

De komende jaren verandert er veel in de zorg en ondersteuning van burgers. De extramurale begeleiding, het kortdurend verblijf en een deel van de persoonlijke verzorging worden gedecentraliseerd naar de gemeente. Waar burgers eerder aanspraak maakten op de AWBZ, moeten ze straks aankloppen bij de gemeente voor hun zorg en ondersteuning.

Om in aanmerking te komen voor die ondersteuning voert de gemeente een keukentafelgesprek met de cliënten. Wat is het keukentafelgesprek en hoe kunt u cliënten daarop voorbereiden? U leest het in deze notitie.

Waarom een keukentafelgesprek

De Wmo, de wettelijke regeling op basis waarvan gemeenten kwetsbare burgers moeten compenseren, heeft andere uitgangspunten dan de AWBZ. De AWBZ kent een recht op zorg met landelijke richtlijnen en een landelijke indicatiestelling. De Wmo daarentegen spreekt van een compensatiebeginsel waarbij eigen kracht en eigen netwerk van burgers centraal staan. De gemeente heeft de plicht mensen die beperkingen ondervinden in het meedoen aan de maatschappij te compenseren. De wijze waarop zij dat doet is aan de gemeente. Er kunnen en zullen dus verschillen ontstaan per gemeente.

In de AWBZ wordt bij een indicatiestelling vooral gekeken naar wat mensen niet kunnen. In de Wmo staat de participatie centraal, hoe kunnen mensen meedoen aan de maatschappij. Burgers die bij het loket aankloppen, zullen duidelijk moeten maken hoe hun leven eruit ziet en wat zij nodig hebben om mee te kunnen doen. Zo kunnen zij samen met de gemeente kijken welke belemmeringen uit het dagelijkse leven gecompenseerd moeten worden. Dit gebeurt tijdens een zogenaamd keukentafelgesprek.

Wat is een keukentafelgesprek

Een keukentafelgesprek is het gesprek dat burgers samen met de gemeente voeren om in aanmerking te komen voor ondersteuning vanuit de gemeente. Burgers kunnen zich daarbij laten ondersteunen door anderen. Doel van het gesprek is om voor iedere individuele burger tot passende oplossingen te komen. Oplossingen die bijdragen tot het participeren aan de maatschappij.

Tijdens het keukentafelgesprek komt de specifieke situatie van de burger uitgebreid aan bod: hoe ziet zijn leven eruit, wat is precies zijn vraag, wat wil hij daarmee bereiken. Eerst wordt de vraag van de burger verhelderd, voordat er over maatwerk en oplossingen gesproken wordt. Het startpunt van het gesprek met de burger is dan ook niet meer de aanvraag voor een specifieke (individuele) voorziening, maar een 'melding' van een (probleem)situatie. Deze andere insteek voorkomt dat een burger zijn behoefte teveel vertaalt in een oplossing en dat hij teveel wordt beperkt tot het beschikbare aanbod.

Het gesprek is een wederzijds proces. Het vraagt iets van de gespreksvoerder, maar ook van de burger. Het bepalen van de ondersteuningsbehoefte van de burger is niet een eenzijdige actie van (of namens) de gemeente, vergelijkbaar met het doorlopen van een beslissboom. Het is een dialoog waarbij burger en gemeente in gezamenlijkheid de situatie van de burger in kaart brengen om zo vast te stellen op welke onderdelen ondersteuning nodig is om te participeren. Dit geldt ook voor de volgende stap in het traject: het zoeken naar passende oplossingen. Ook hier wordt in het gesprek de hele context waarin de burger zich bevindt meegenomen, en niet alleen de door hem ervaren beperking. Er is geen één op één relatie tussen resultaten en oplossingen. Wat voor de ene burger een goede ondersteuning is bij bijvoorbeeld het voeren van een huishouden kan voor een ander juist niet handig zijn. Kortom, het keukentafelgesprek is er primair voor bedoeld om te bepalen wat iemand in zijn specifieke situatie nodig heeft.

Wat zijn de uitgangspunten van het keukentafelgesprek

Tijdens het keukentafelgesprek wordt dus niet alleen het probleem dat de burger ondervindt besproken. Er wordt juist veel breder gekeken naar de situatie van de burger, integraal naar alle levenssterreinen. Hoe ziet zijn dag eruit, wat doet hij zoal, hoe is de inkomenspositie, hoe ziet zijn netwerk eruit, hoe zijn de contacten in de buurt? Deze vragen komen tijdens het gesprek aan bod.

Daarnaast bekijkt de gemeente welke voorzieningen in de buurt aanwezig zijn waar de burger gebruik van kan maken. Denk bijvoorbeeld aan een wijkcentrum waar mogelijkheden zijn voor contacten in de buurt door gezamenlijk koffie te drinken of te eten. Of activiteiten die in het wijkcentrum georganiseerd worden waar alle wijkbewoners aan deel kunnen nemen. En misschien zijn er ook wel lotgenotencontactgroepen waar burgers steun aan elkaar bieden en waar zij elkaar helpen met hun problemen.

Tenslotte staat de gemeente ook stil bij de vraag wat de burger terug kan doen voor de ondersteuning die hij krijgt. Hierbij kunt u denken aan iemand die een scootmobiel krijgt, die hierdoor mobiel is en als een soort tegenprestatie kan gaan voorlezen op school.

In de bijlage is een vragenlijst opgenomen die de gemeente Huizen gebruikt voor de aanvraag van een Wmo-voorziening. Dit vragenformulier vullen burgers in voordat het keukentafelgesprek gevoerd wordt. De gemeente Almere heeft een digitaal aanvraagformulier ontwikkeld (www.eigenkrachtwijzer.nl). Op de site www.invoeringswmo.nl zijn andere voorbeelden van gemeenten te vinden.

De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft een handreiking voor gemeenten gemaakt getiteld 'Het Gesprek, deel IV, nieuwe doelgroep, ander gesprek'. Hierin geven zij inzicht in de eisen die de nieuwe doelgroep stelt aan gemeenten en in het bijzonder de mensen die het keukentafelgesprek gaan voeren met de nieuwe doelgroep. Welke competenties moeten zij hebben en waar moet de gemeente specifiek op letten bij deze nieuwe doelgroep. De hele handreiking is hier te vinden. <http://www.vgn.nl/artikel/16068>

Wanneer worden deze gesprekken gevoerd en met wie

Op dit moment is nog niet bekend wanneer de kabinetsplannen definitief doorgaan. Het plan is dat vanaf 2015 de gemeente verantwoordelijk wordt voor de ondersteuning van thuiswonende kwetsbare burgers. De extramurale zorg, zoals deze nu beschikbaar is vanuit de AWBZ, is dan gedecentraliseerd naar de gemeente. Onduidelijk is ook op welke wijze gemeenten de huidige extramurale AWBZ-cliënten gaan benaderen.

Worden zij allemaal uitgenodigd voor een gesprek met de gemeente of maakt de gemeente de komende jaren al een omslag met de huidige aanbieders richting Wmo en de uitgangspunten van de Wmo? In deze laatste situatie zal de overgang geleidelijk gaan, de cliënt verandert immers mee in de veranderingen die zijn zorgaanbieder doorvoert. Deze factsheet wordt op dit onderdeel aangepast zodra meer duidelijk is over invoeringsdatum en werkwijzen van gemeenten.

Hoe kan ik mijn cliënten op het keukentafelgesprek voorbereiden

Hoewel nog niet duidelijk is wanneer de nieuwe situatie een feit is, is er al veel mogelijk om cliënten voor te bereiden op deze veranderingen.

- *Doelen in ondersteuning afstemmen op uitgangspunten Wmo*
De Wmo gaat veel meer uit van eigen kracht en eigen netwerk van burgers. Aanbieders voor gehandicaptenzorg kunnen nu al nagaan op welke wijze in de huidige ondersteuning van cliënten voldoende aandacht is voor de uitgangspunten. Hoe ziet het netwerk van de cliënt eruit, heeft hij wel een netwerk, wat kunnen zij betekenen voor de cliënt? Waar zijn nog ontwikkelingen mogelijk, zodat de cliënt meer zelf kan doen? Zijn er voorzieningen in de buurt die cliënten helpen hun leven in te vullen, maar ze ook een bijdrage laten leveren aan hun buurt en op die manier zelfs de contacten in de buurt versterken. Het zijn slechts enkele van de vragen die gesteld kunnen worden.
- *Vorbereiding op gesprek*
Verder is het goed om samen met de cliënt (en zijn vertegenwoordiger) de nieuwe situatie voor te bereiden en de vraag van de cliënt vanuit de Wmo-uitgangspunten in beeld te brengen. Het formulier in de bijlage kan hiervoor gebruikt worden, maar natuurlijk ook formulieren die de eigen gemeente ontwikkeld heeft.

Welke mogelijkheden heeft de zorgaanbieder

Ook de zorgaanbieder kan zich nu al voorbereiden op de keukentafel gesprekken door naar het huidige aanbod te kijken. Maar ook door zich af te vragen welke rol hij zelf heeft in het keukentafelgesprek.

- *Herijken huidig aanbod aan uitgangspunten Wmo*
Is in het huidige aanbod voldoende aandacht voor ontwikkeling van eigen netwerk en eigen kracht. Zijn voorzieningen gericht op de wijk en buurt, waardoor cliënten contacten kunnen leggen in de eigen omgeving maar die ook bij kunnen dragen aan het meedoen aan de maatschappij.
- *Ondersteuning cliënt tijdens keukentafelgesprek*
Voor cliënten zal het niet altijd eenvoudig zijn op de juiste wijze een keukentafelgesprek te voeren. Zij kunnen zich laten ondersteunen, door iemand uit het eigen netwerk of een onafhankelijke cliëntondersteuner. De zorgaanbieder kan die rol ook op zich nemen, mits hierover met de gemeente afspraken zijn gemaakt. Dit vraagt een strategische keuze van de organisatie, waarna een beschrijving van het aanbod met een kostenplaatje noodzakelijk is.

- *Zorgaanbieder voert keukentafelgesprek*

Een andere mogelijkheid is dat een zorgaanbieder de keukentafelgesprekken zelf voert. Hij heeft immers de kennis en expertise in huis om dit gesprek met mensen met beperkingen op de juiste wijze te kunnen voeren, goed te kunnen inschatten waar problemen liggen en welke oplossingsrichtingen het beste resultaat zullen opleveren. Hij zal daarbij wel rekening moeten houden met de richtlijnen en kaders van de gemeente en de vraag van de cliënt als uitgangspunt nemen. De eerder genoemde handreiking 'Het Gesprek; nieuwe doelgroep, ander gesprek' biedt houvast voor de wijze waarop het keukentafelgesprek moet plaatsvinden.

Tot slot

In deze handreiking is een korte toelichting gegeven op het keukentafelgesprek. Op de website www.invoeringwmo.nl is meer achtergrondinformatie te vinden over de kabinetsplannen, Welzijn nieuwe stijl en de kanteling. Daarnaast vindt u op de website van de VGN (www.vgn.nl) informatie die meer toegespitst is op de gehandicaptenzorg. Hiervoor is een apart thema ingericht (van AWBZ naar Wmo).

Heeft u vragen of opmerkingen over deze factsheet, kunt u contact opnemen met Monique van der Meulen, projectleider Wmo, 030 2739 745 of mmeulen@vgn.nl
Minou Scherrenburg, beleidsmedewerker, 030 2739 703 of mscherrenburg@vgn.nl